

Bibliotekarforbundets innspill til høring om forslag til ny opplæringslov og endringer i friskoleloven

Bibliotekarforbundet er bibliotekarenes eget fagforbund med rundt 1800 medlemmer over hele landet. Vi organiserer bibliotekarer i både kommunal, statlig og privat sektor, i tillegg til bibliotekarstudenter.

Bibliotekarforbundet (BF) har fulgt arbeidet med ny opplæringslov tett, og vil i det følgende gi innspill til forslag til ny § 15-5 *Skolebibliotek*.

Slik Kunnskapsdepartementets forslag foreligger nå videreføres i all hovedsak dagens situasjon. Vi mener imidlertid at fagfornyelsen, hvor blant annet kildekritikk og informasjonskompetanse vektlegges som en del av kjerneelementene, viser behov for ytterligere styrking av skolebibliotekarens og skolebibliotekets stilling. Vi håper den nye loven kan bidra til dette arbeidet.

Departementet viser til at i Spørsmål til Skole-Norge våren 2020 svarte ni av ti skoler, både grunnskoler og videregående skoler, at de hadde et skolebibliotek. BF vet at skolebibliotektilbudet i Norge er av svært varierende kvalitet i dag, og mange steder består ikke skolebiblioteket av mer enn et rom med bøker. En ny opplæringslov bør sikre elevene et godt og mer likeverdig skolebibliotektilbud.

Bibliotekarforbundet er glad for at departementet har foreslått å beholde ordet skolebibliotek og at dagens forskriftstekst tas inn som en del av lovverket. Men å forplikte skolen til å ha et skolebibliotek alene er ikke nok så lenge skolebibliotekaren og fagkompetansen uteblir. Heller ikke dagens lovverk begrunner skolebibliotekaren som en del av skolens pedagogiske virksomhet. Uten en slik begrunnelse i lovverket, og uten at det sies noe om kvaliteten på tjenesten, vil dessverre tilbudet til den enkelte elev og lærer fortsatt være mer eller mindre vilkårlig.

Et godt skolebibliotektilbud er for viktig til at det kan overlates til budsjettsituasjonen ved den enkelte kommune, fylkeskommune og/ eller virksomhet ved rektor å avgjøre hva slags tilbud elevene får. All erfaring tilsier at det som ikke er lovpålagt fort blir en salderingspost, noe som har skapt store forskjeller rundt om i landet.

Bibliotekarforbundet foreslår derfor følgende endring i Opplæringsloven med forskrift:

Forslag til ny lovtekst:

Skolebibliotek

Kommunen og fylkeskommunen skal sørge for at elevene har tilgang til et skolebibliotek.

Skolebiblioteket skal være tilgjengelig for elevene i skoletida og tilrettelagt for bruk i opplæringa.

Skolebiblioteket skal ligge på skolen, eller i nærområdet til skolen. Skolebiblioteket skal være en integrert del av skolens pedagogiske virksomhet.

Forslag til ny forskrift:

- Skolebibliotek kan unntaksvis utvikles gjennom avtalefesta samarbeid med andre bibliotek.
- Skolebiblioteket skal være tilgjengelig for elevene i skoletida og brukes aktivt i opplæringa på alle klassetrinn.
- Skolebiblioteket skal være en kunnskaps- og læringsarena særskilt tilrettelagt for skolen, og være utstyrt i henhold til dette.
- Skolebiblioteket skal være bemannet i skoletiden med personale med bibliotekfaglig utdanning.
- Skolebibliotekaren skal samarbeide med lærerne om bruk av biblioteket i arbeidet med å styrke elevenes språklige utvikling, lesing, læring og informasjonskompetanse.
- Det skal årlig settes av midler til kontinuerlig vekst og utvikling av skolebiblioteket og dets fysiske og digitale samlinger. Tjenestetilbudet ved skolebiblioteket skal holde høy kvalitet, være allsidig og aktuelt.
- Skoleledelsen er ansvarlig for skolebibliotekets drift, kompetanse og utvikling.

Videre anbefaler BF at skolebibliotekarere skal regnes som en pedagogisk ressurs i henhold til lærertetthetsnormen.

Bibliotekarforbundet mener dette forslaget gir rom for lokale tilpasninger. Skolebibliotekets organisering, omfang og innhold kan slik tilrettelegges etter skolens størrelse og lokale forhold for å understøtte virksomheten.

Fagfornyelsen og skolebibliotekets rolle i skolen

Fagfornyelsen understreker behovet for et godt skolebibliotek med en kompetent skolebibliotekar. Fagfornyelsen og nye læreplaner legger vekt på at elevene skal kunne vurdere ulike kilder og tenke kritisk. Den kritiske refleksjonen skal bygge på fagkunnskap. Dette utdypes i Overordnet del, og bygger på følgende definisjon av kompetansebegrepet:

«Kompetanse er å kunne tilegne seg og anvende kunnskaper og ferdigheter til å mestre utfordringer og løse oppgaver i kjente og ukjente sammenhenger og situasjoner. Kompetanse innebærer forståelse og evne til refleksjon og kritisk tenkning»¹

I den nye læreplanen defineres dybdelæring som det å gradvis utvikle kunnskap og varig forståelse av begreper, metoder og sammenhenger i fag og mellom fagområder. En slik fordypning krever tilgang til litteratur og informasjon, i tillegg til kildekritiske evner. Skolebibliotekaren formidler kilder og er en ressurs i skolemiljøet som kan se sammenhengen mellom fag og kunnskapsområder.

Bibliotekarens kompetanse vil være nyttig både for elever og lærere for å oppnå dybdelæring.

For å oppnå det overnevnte er det viktig at alle elever har et skolebibliotek på eller i umiddelbar nærhet av skolen, med en fagutdannet skolebibliotekar. Dette for å sikre at elevene får den beste opplæringen de kan få.

Opplæringsutvalget

I NOU 2019: 23 *Ny Opplæringslov* peker opplæringsutvalget på hvordan biblioteket kan bidra til å gi elevene historisk og kulturell innsikt, bidra til kritisk sans i dagens kunnskapssamfunn, lære elever kildekritikk og god bruk av digital teknologi. Det henvises til undersøkelser som viser at aktiv bruk av

¹ <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/kompetanse-i-fagene/?kode=nor01-06&lang=nob>

skolebibliotek kan være positivt for elevenes leseferdigheter. Utvalget peker også på at en kompetent skolebibliotekar i større grad enn enkeltlærere kan finne frem til tilpasset litteratur som kan stimulere til leselyst hos den enkelte elev, samt spille en sentral rolle for å gjøre elever til mer bevisste og ansvarlige digitale brukere. (kap. 42.4 Bibliotek)

Skolebibliotekets og skolebibliotekarens verdi

Skolebibliotek er et veletablert begrep i forskning og utdanning, både nasjonalt og internasjonalt. Forskingen viser at skolebiblioteket har en vesentlig effekt på elevenes prestasjonsnivå. En forsknings- og kunnskapsoversikt for skolebibliotek viser at ansatte med kompetanse og samarbeid mellom lærer og bibliotek har stor innvirkning på elevenes prestasjonsnivå. Skolebibliotekets virksomhet dreier seg både om informasjonskompetanse, kildekritikk, leseforståelse og tilrettelagt litteratur til elever.²

Ved å tilby aktuelle bibliotekstjenester er bibliotekaren en ressurs og en medspiller i skolens arbeid med å skape et godt læringsmiljø. Biblioteket som fysisk rom for læring fyller behovet for ulike arbeidsmetoder, der bibliotekaren er fysisk til stede som veileder. Bibliotekets samling av medier og digitale kilder formidles og tilpasses den enkelte elevs forutsetning og behov. Dette gir gode rammer for læring.

Et skolebibliotek er et spesialbibliotek på lik linje med et universitetsbibliotek, og er spesialisert og tilrettelagt for skolens behov og har muligheten til å bistå lærerne i å tilrettelegge undervisningen. I tillegg til å være en læringsarena er skolebiblioteket også en viktig ressurs for skolemiljøet. Et folkebibliotek har derimot ikke det samme mandatet og den samme kompetansen og ressursene. Både fordi folkebiblioteket ikke spesifikt jobber med elevene og lærerne til undervisningens beste, men også fordi de ikke på samme måte som en skolebibliotekar er forpliktet til å sette seg inn i læreplaner.

I NOU 2019:25 *Med rett til å mestre – Struktur og innhold i videregående opplæring* understreker Liedutvalget at det er avgjørende at skolene har riktig og oppdatert kompetanse, som dekker bredden i oppgavene som skal utføres på en faglig forsvarlig måte. Dette gjelder både lærere og andre som har oppgaver med pedagogisk innhold, kontaktlærerfunksjonen, spesialundervisning, norsk språkopplæring, sosialpedagogisk arbeid, oppgavene til skoleledere og skolebibliotekarer og yrkes- og utdanningsrådgiving. (kap. 9, s. 144)

Pisa 2018 og lesing

PISA 2018 viser at flere elever enn før kun leser når de må. Undersøkelsen viser videre at dagens femtenåringer gjør det dårligere i lesing enn for fire år siden, og at så mange som 1 av 5 norske elever presterer under nivå 2 i lesing. Det siste vil si at de betegnes som lavt presterende elever og at de er under en nedre grense for hva elever burde ha av kompetanse for videre skolegang og arbeidsliv.³

I de grunnleggende ferdighetene for norskfaget står det følgende om lesing:

«Å kunne lese i norsk innebærer å lese både på papir og digitalt. Det innebærer å kunne lese og reflektere over skjønnlitteratur og sakprosa, å beherske lesestrategier tilpasset formålet med lesingen og å kunne vurdere tekster kritisk.»⁴

For å skape leseglede må lærere og bibliotekarer samarbeide.

² Gärdén, Cecilia. Skolebibliotekets roll för elevers lärande, Kungliga biblioteket 2017.

³ <https://www.udir.no/contentassets/2a429fb8627c4615883bf9d884ebf16d/kortrapport-pisa-2018.pdf>

⁴ <https://www.udir.no/lk20/nor01-06/om-faget/fagets-relevans-og-verdier>

Avslutning

Bibliotekarforbundet støtter departementets forslag om å implementere dagens forskrift om skolebibliotek i ny opplæringslov. Vi vil samtidig understreke behovet for en styrking av kravene til skolebiblioteket og skolebibliotekarens kompetanse for å oppnå et mer likeverdig tilbud for elever og lærere. Fagfornyelsen stiller, slik vi ser det, høyere krav til skolebibliotekarens utdanning og fordrer at skolebiblioteket er integrert i skolens øvrige pedagogiske arbeid, noe som krever sterkere føringer for skolebibliotekets kvaliteter, innhold og drift. BF har derfor valgt å foreslå punkter til en ny forskrift som vil kunne ivareta dette behovet.

Med vennlig hilsen

Veronicha Angell Bergli
Forbundsleder
Bibliotekarforbundet